

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

שם השיעור: פרשת המלך במדרש הנשיאים (שיעור מס' 163)

שם המרצה: הרב חזי כהן

1. פרשת המלך (דברים י"ז) – מבנה ומשמעות

המקרה:

(יד) כִּי תבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וּיְרִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבְּתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי:

הדין:

(טו) שׁוֹם תִּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבֵּי תַּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תִּיכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נִכְרִי אֲשֶׁר לֹא אַחִיד הוּא:

חוקי המלך – שלושה וארבעה:

I (טז) רַק לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים

וְלֹא יֵשִׁיב אֶת הָעַם מִצְרַיִמָה לְמַעַן הַרְבוֹת סוּס וְה' אָמַר לְכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד:

II (יז) וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוּר לְבָבוֹ

III וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד:

IV (יח) וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מַלְפָּנַי הַכְּהֻנִים

הַלְוִיִּם: (יט) וְהִתְּהָ עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּו

מטרה:

לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהָיו לְשִׁמּוֹר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם: (כ)

לְבַלְתִּי רוּם לְבָבוֹ מֵאַחֲיוֹ וּלְבַלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יָמִין וּשְׂמֹאל

שכר:

לְמַעַן יִצְרִיךָ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבְנָיו בְּקִרְבֵּי יִשְׂרָאֵל:

2. רש"י דברים פרק יז

(טז) לא ירבה לו סוסים - אלא כדי מרכבתו...

(יז) ולא ירבה לו נשים - אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה (שמואל ב' יב ח):

וכסף וזהב לא ירבה לו מאד - אלא כדי ליתן לאכסניא [לאפסניא]:

3. ר' אבן עזרא דברים פרק יז

(טו) ... וזה דבר ברור, כי השם גאלם משם, ובשובם יחללו השם.

(יז) ולא יסור לבבו - כי ילך אחרי תאותו.

וכסף וזהב לו ירבה לו - שלא יעניש את ישראל. והנה שלמה, שנתן הכסף כאבנים בירושלים מרוב אהבתו לממון, התרעמו עליו ישראל ואמרו, אביך הכביד את עולנו (מ"א יב, י).

(יט) והיתה עמו - התורה. וקרא בו - בספר. ליראה - הוא בעצמו. לשמור את כל דברי כי הוא יתקן המעוותים בכחו:

(כ) לבלתי רום לבבו - אם היה חפשי מהמצות. ולבלתי סור - כי אם לא ילמד, לא ידע מה המצוה, ושכרו למען יאריך ימים:

4. רמב"ן דברים פרק יז

(טז) לא ירבה לו סוסים - ... ויתכן שדרך הכתוב, כי הזהיר לא ירבה לו סוסים אפילו מארצו ומארץ שנער או בדרך סחורה המותרת, שלא יבטח על רכבו כי רב ועל פרשיו כי עצמו מאוד, אבל יהיה מבטחו בשם אלהיו, ואחר כך הזהיר על המלך שלא ישיב את העם מצרימה שיהיו לו שם מעבדיו ומעמו שרי מקנה יושבים בערי הרכב למען הרבות סוס...

(כ) לבלתי רום לבבו מאחיו - נרמז בכאן בתורה איסור הגאות, כי הכתוב ימנע את המלך מגאות ורוממות הלב, וכל שכן האחרים שאינן ראויים לכך, כי בראוי להתרומם ולהתגדל יזהירונו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו. כי הגאווה מדה מגונה ונמאסת אצל האלהים אפילו במלך, כי לה' לבדו הגדולה והרוממות, ולו לבדו התהלה ובו יתהלל האדם. כענין המבואר על יד המלך שלמה (משלי טז ה) תועבת השם כל גבה לב, וכתוב (ירמיה ט כג) כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וגו':